

Iz pera prevodioca – problematika prevođenja književnosti sa slovenačkog na srpski jezik na primeru četiri dela

Sažetak

U članku je predstavljen rad na prevodima četiri književna dela sa slovenačkog na srpski jezik. Opisani su prevodilački izazovi s kojima sam se susrela, kao što su prevođenje etnografske leksike, arhaizama, istorizama, frazeologizama, dijalektizama, germanizama, psovki, ličnih imena, naziva za rodbinske veze, kovanica i onomatopeja. Na sintaksičkom planu analizirani su problemi prevođenja razlike između slovenačkog razgovornog i književnog jezika na srpski jezik, prevođenja dugačkih i teško razumljivih rečenica, kao i pojave koja se u slovenačkom jeziku naziva „onikanje“. Ispitane su i nedoumice pri korišćenju fusnota u književnom prevođenju. Nabrojane su i alatke (rečnici i sl.) koje olakšavaju prevođenje.

Ključne reči: prevođenje, književnost, neprevodivo, prevodilačke napomene, lokalizmi

U prethodne tri godine bila sam angažovana na prevođenju četiri, u priličnoj meri različita, dela iz savremene slovenačke književnosti. U pitanju su „Panika“ Dese Muk, „Boštjanov let“ Florjana Lipuša, „Intimno“ Gabriele Babnik i „Groznić vila u Strašnoj šumi“ Jane Bauer. Svako od ovih dela zahtevalo je drugačiji pristup i fokusiranje na različite specifičnosti književnog jezika. Pritom je veoma važno imati što relevantnije „alatke“ koje olakšavaju prevođenje – osim sveobuhvatnog portala Fran, ovde mislim i na specifične rečnike srpskog jezika, kao što su „Rečnik sinonima“ Pavla Čosića i „Frazeološki rečnik“ Đorđa Otaševića.

U romanu „**Panika**“ **Dese Muk** (Laguna 2017) izdvojila bih kao prevodilačke specifičnosti sledeće: etnografska leksika, frazeologizmi, psovke i razlika između slovenačkog književnog i razgovornog jezika (zborni / pogovorni).

Etnografska leksika je leksika koja je vezana za određenu kulturu i nacionalni identitet, te stoga spada u kategoriju neprevedivog (Đukanović 2011a, 107). Ona se gotovo neizbežno javlja u svakom književnom delu – u slovenačkom jeziku takve su, recimo, reči *kozolec*, *potica* i *cviček* (Đukanović 2011a, 108). Pošto je ovakve lekseme nemoguće sasvim precizno prevesti, pred prevodiocem uvek stoji izbor: preuzeti leksemu iz stranog jezika, prevesti je rečju s približnim značenjem u ciljnom jeziku ili je prevesti opisno (Đukanović 2011a, 111). U kontekstima gde nije naročito važan lokalni prizvuk reči možemo se odlučiti za drugi pristup; tako sam u „Panici“ reč *kozolec* prevela srpskom bliskoznačnicom *senjak*. U nekim kontekstima, pak, veoma je važno očuvati ovu značenjsku nijansu, pa se u takvim slučajevima odlučujem za prosto preuzimanje slovenačke lekseme, i zato sam u prevodu ovog romana upotrebila reči *potica* i *cviček*, prvu objasnivši u fusnoti, a drugu ostavivši čitaocu da značenje shvati iz samog konteksta (*točim cviček*). U ovom romanu javljaju se i lokalizmi *Rožnik* (u bukvalnom značenju) i *Potočka zijalka* (u metaforičnom značenju), pa sam stoga u prevodu reč *Rožnik* upotrebila u originalu i objasnila je u fusnoti, dok sam izraz *Potočka zijalka* prevela onako kako je kontekst zahtevao – *neka pećina* (*Ja sam ko neka pećina. Sve prazno. Umorna sam...*). Najzad, metaforu *zvezdica Zaspanka* prevela sam pomoću pojma koji je međunarodno poznat i koji sasvim odgovara kontekstu – *Mali Princ*.

Tu su, potom, fraze i izrazi s posebnim emotivnim nabojem – njih treba prevesti tako da u ciljnom jeziku zvuče prirodno. Zato reč *Kristus!* nećemo prevesti bukvalno (*Isuse!*), već rečju koju bi na srpskom jeziku upotrebila junakinja romana: *Gospode! Izraze Porkaduš! O, tristo hudičev!* prevela sam izrazima: *O bože! Joj, majko mila!* Dalje, u „Panici“ se javlja i fraza *pasti noter*, dopunjena spisateljičnim slikovitim stilom: *je padla noter kot dolgo zadrževan drek iz riti*. Ovo sam se odlučila da prevedem našim žargonskim izrazom *primila se ko mlad majmun*, koji odiše sličnom slikovitošću, a ujedno izražava značenje originalnog teksta. Najzad, izraz *biti od hudiča* (*pri nas so babe od hudiča*) prevela sam sočnim turcizmom *rospije* (*kod nas su žene rospije*).

Ponekad fraze iz slovenačkog jezika treba prevesti ne-frazama u srpskom jeziku, pa tako na primer, kako izraz *Pa sem bila v riti* nema

ekvivalent u srpskom jeziku, odlučila sam se za rešenje *Potpuno me pomeo*. Slično važi i za psovke: druga junakinja romana uzvikuje: *Ne ga srat!* – i ova psovka je prevedena ekvivalentom *Daj ne seri!*, dok izraz *mešajo drek* u prevodu na srpski glasi *prave sranja drugima*.

Poseban izazov u prevođenju savremenih romana predstavlja razlika između književnog i razgovornog jezika, koja je u slovenačkom mnogo veća nego u srpskom jeziku. Naime, u slovenačkom razgovornom jeziku ima mnogo više odstupanja od standarda, kako na leksičkom tako i na gramatičkom planu. Kod prevoda delova koji su na slovenačkom pisani razgovornim jezikom, prevod je prilagođen jezičkoj situaciji u srpskom jeziku. Na primer:

Živijo, Simonca. Poslušaj, sonce moje, a je direktor kaj zno-rel, ker me zjutraj ni bilo? Ga sploh še ni? D best! Malo smo zabluzili včeraj, kolega je imel fantovščino ... Sem vedel, da boš razumela. Poslušaj, muca naša, a me boš krila, dokler ne pridem? Reci, da sem že ves čas v službi, da sem samo malo skočil ven. Ja, saj vem, da obvladaš! Lupčka!

Zdravo, Simonice. Slušaj, sunce moje, je l' direktor poludeo što me jutros nije bilo? Još nije ni stigao? Strava! Sinoć smo malo zaginuli, drugar je pravio momačko večer... Znao sam da ćeš razumeti. Slušaj, lutko, hoćeš da me pokrivaš dok ne dođem? Reci da sam sve vreme na poslu i da sam samo nakratko izašao. Da, pa naravno, znam da umeš! Ljubim!

Iako sam u ovom prevodu upotrebila pet fusnota, tu praksi sam u narednim prevodima napustila, jer se fusnote u književnom prevođenju smatraju „kapitulacijom prevodioca“ (prevodilac se nije snašao), pa se njihova upotreba ne preporučuje. I ne samo to – fusnote umnogome ometaju čitanje, usporavaju ga, prekidaju određeni tok misli, pa njima pribegavam samo kada nemam drugog izbora i kada je dodatno razjašnjenje zaista neophodno za dalje razumevanje teksta.

„Boštjanov let“ **Florjana Lipuša** (Fabrika knjiga 2018) je roman veoma osobenog, arhaičnog i liričnog tona, koji pisac postiže nesvakidašnjom leksikom, stilskim figurama i karakterističnim ritmom rečenice (Jarh Ciglar 2014, 157). Piščeva kreativnost u poigravanju jezikom rezultuje i brojnim kovanicama (idiolektizama) kojih nema ni u jednom rečniku. Uprkos specifičnoj leksici, u romanu nema nijedne prevodilačke fusnote – on zahteva strpljivog i pažljivog čitaoca. Činilo se, naime, da bi broj fusnota u ovakvom tekstu bio prevelik, odnosno da u romanu ima dosta mesta koja bi mogla zahtevati objašnjenje, što bi pak opteretilo tekst i suviše ometalo čitanje

(Đukanović 2011a, 110). Verovatno iz istog razloga fusnota nema ni u originalu, iako bi se njihova upotreba i tamo mogla lako opravdati.

Na planu leksike, dakle, roman obiluje arhaizmima, dijalektizmima, germanizmima, istorizmima i leksikom iz domena seoskog života i crkve, kao i onomatopejama. Budući da sam nastojala da ovakav bogat leksički fond očuvam i u prevodu, čitalac će u romanu naići na mnogobrojne reči koje nisu u svakodnevnoj upotrebi, pa i na neke (davno) zaboravljene reči, koje srećom čuvaju rečnici. Na primer, kako je pisac za mesec septembar koristio staru slovenačku reč *šmihelščnik*, tako sam se i ja odlučila da u prevodu upotrebim manje poznat naziv za ovaj mesec na srpskom jeziku – *grozdober*. Tu su zatim i drugi arhaizmi, kao što su *halja* (slov. *svita*), *panjega* (slov. *pristenek*), *podoknica* (slov. *podoknica*), *puklina* (slov. *počina*), *točilo* (slov. *drča*), *useknjivati* (slov. *utrinjati*), *neprodušan* (slov. *nepredušen*), *dočim* (slov. *dočim*) i druge. Kada na srpskom jeziku nisam uspela pronaći odgovarajući arhaizam, morala sam odstupiti od ovog principa i upotrebiti reč iz svakodnevnog života. Primera radi, pisac za *vrata* gotovo dosledno koristi reč *duri* (umesto ovog arhaizma u savremenom slovenačkom jeziku koristi se takođe reč *vrata*). Pošto naš arhaizam *dveri* u mnogim kontekstima ne bi bio prikladan (u pitanju su uglavnom vrata staje, štale, ili pak skromne seoske kućice), ovo sam prevodila rečju iz svakodnevnog jezika. Takvu odluku sam donela i u još nekoliko sličnih primera: *lekar* (slov. *lečnik*), *usamljen* (slov. *samošen*), *zakokodakati* (slov. *zarahtati*), *roditi se* (slov. *naroditi se*), *podučavati* (slov. *meštrati*), i slično.

Istorizmi (reči koje označavaju pojmove i predmete koji više ne postoje) i leksika iz domena seoskog života u prevodu su gotovo potpuno očuvani, pa se u romanu često javljaju reči kao što su: *strnjika* (slov. *strnišćnica*), *uvratina* (slov. *zara*), *tratina* (slov. *trata*), *skladnja* (slov. *skladanica*), *venjak* (slov. *uta*), *stelja* (slov. *steljnik*), *štagalj* (slov. hlev), *stupa* (slov. *stopa*), *crna kuhinja* (slov. *črna kuhinja*), *tepk*a (slov. *tepk*a), *glavnica* (slov. rožič), *trap* (slov. *zasipnica*), *mašak* (slov. *oprh*), *krčevina* (slov. *laz*), i mnoge druge. Iako se ove reči danas ili retko koriste ili se uopšte više ne koriste, sve njih čuva „Rečnik srpskoga jezika“ Matice srpske, te će tako čitaoci moći da se podsete na neke zaboravljene reči ili da pak neke nove nauče (kao što je u mom slučaju najčešće bivalo). U retkim primerima, u srpskom jeziku nisam našla sasvim odgovarajući prevodni ekvivalent, što i nije neobično jer istorizmi i lokalizmi spadaju u kategoriju neprevodivog (Đukanović 2011a, 110). Zbog toga je, recimo, reč *vedrnik* (klupa na kojoj su se držala vedra s vodom) prevedena rečju *šamlica*, koja nema po-

tpuno isto značenje, ali čuva arhaični (ili makar lokalni) prizvuk. Takođe, specifična reč *čelešnik* prevedena je nešto neutralnijim izrazom *seoska furuna*. Najzad, u originalnom tekstu sam naišla i na nekoliko glagola koje slovenački rečnici ne beleže i koji se po svoj prilici koriste u piščevom dijalektu — značenje ovih glagola mi je ljubazno pojasnio sam pisac (takav je recimo izraz *odžanjati proč*, koji je preveden izrazom *skupljati požnjeveno žito*).

Pošto Florjan Lipuš potiče iz austrijske Koruške, gde se govori koruškim dijalektom slovenačkog jezika, u „Boštjanovom letu“ se takođe neretko javljaju dijalektizmi. Ovakvi slučajevi prevodioca obično stavljaju pred dilemu, jer takva leksika tekstu, naravno, uvek daje posebnu boju. Ja sam se odlučila da dijalektizme prevedem rečima iz srpskog književnog jezika, pošto bi upotreba leksike iz naših dijalekata romanu dala prizvuk koji u originalu ne postoji (upotreba npr. *turcizama* u ovakvom (kon)tekstu ne bi se mogla opravdati). Tako sam ove veoma specifične reči slovenačkog jezika morala prevesti rečima koje su u srpskom jeziku sasvim uobičajene: *proleće* (slov. *vigred*), *sobičak* (slov. *štibeljc*), *kukuruz* (slov. *turščica*), *kamenje* (slov. *pečovje*), *cvetne rukoveti* (slov. *rokovati cvetlic*), *joh* (slov. *olšje*), *jedan jedini put* (slov. *ensambart*), *prikazati se* (slov. *narajmati se*), i tako dalje.

U romanu se zatim javljaju i germanizmi, kojih pak, s obzirom na to da pisac živi u Austriji, ima srazmerno malo, a razlog za to je, po svoj prilici, piščeva želja za negovanjem slovenačkog književnog jezika (Borovnik 2013, 21). Ove reči prevedene su, opet, rečima iz srpskog standardnog jezika, jer mi se činilo da takvi germanizmi čitaocu prevoda neće biti poznati, npr. *čepkrati* (slov. *štarehati*), *izmotavanje* (slov. *firlefanc*), *puce* (slov. *knoflica*) i sl. Takođe, pisac koristi i reči koje bismo možda mogli nazvati srbizmima – reči koje su, u svakom slučaju, u srpskom jeziku uobičajene, dok se u savremenom slovenačkom ne koriste, a u rečnicima su označene kao arhaične i neustaljene – recimo *ako*, *baš*, *iznenadnost*. I u ovakvim primerima prevod zvuči neutralnije od originala.

Značajna odlika stila Florjana Lipuša jeste to što veoma često koristi reči koje rečnici slovenačkog jezika ne poznaju, već koje su plod piščeve kreativnosti i bogate tvorbe (neologizmi, okazionalizmi, idiosinkratične izvedenice itd.). Prevodeći „Boštjanov let“, nastojala sam da oponašam piščev stil i da tako očuvam njegovu domišljatost i slikovitost, te se zato nametnula potreba da prevodeći i sama stvaram nove reči na srpskom jeziku – po uzoru na autora, a u duhu srpskog jezika. Tako su u prevodu nastale, na primer, sledeće reči: *nju-*

škačica (slov. *vohljačica*), *cunjačica* (slov. *stikačica*), *bogovoljnik* (slov. *božjevoljnik*), *preinačilište* (slov. *preonegavišče*), *proizvodilište* (slov. *proizvajališče*), *sanopis* (slov. *sanjepis*), *pakloslovac* (slov. *pekloslovac*), *pepelarka* (slov. *pepelarka*), *glođa vremena* (slov. *gloja časa*), *jarčanka* (slov. *grabnarica*), *zgaženik* (slov. *pomendranec*), *krotište* (slov. *krotišče*), *zatvrđoglaviti* (slov. *zatrđovratiti*), *odmukati* (slov. *odmukati*), *zagrmljen* (slov. *zagрмаščen*). U nekim pak primerima, kada je delovalo da kovanica ne bi bila u duhu srpskog jezika, odnosno da na srpskom jeziku ne bi imala jednak efekat kao na slovenačkom, teška srca sam odstupila od ovog načela i potrudila se da pronađem rešenje koje će u tekstu zvučati prirodnije. Tako, na primer, za razliku od slovenačkog *počivalka*, koje je sasvim u duhu tog jezika, na srpskom jeziku ne bi dobro zvučala kovanica **odmaračica*, i zato sam odlučila da ovu reč prevedem sintagmom *devojka što je zastala da se odmori*. Po sličnom principu, reč *poživljališče* nije prevedena kovanicom tipa **oživljalište* nego sintagmom *mesto na kom bi uvek živnuo*; rečenica *mušni so na med* prevedena je rečenicom *lete kao mušice na med*; zatim, *grehi trđci* postali su *trđdi grehovi*, neobično *črbljanje* postalo je obično *žvrgoljenje*, a prilog *ponudljivo* preveden je rečju *nametljivo*. Ove „gubitke“ sam pak pokušala da nadoknadim tamo gde bi mi se pružila prilika, te sam tako recimo imenice u izrazu *preprečevalci in motilci*, koje slovenački rečnici kao takve beleže, prevela rečima kojih u rečnicima srpskog jezika nema: *smetači i ometači*.

Kujući nove, posebne reči koje služe da opišu magični svet dečaka Boštjana, pisac tvori i neuobičajene prisvojne prideve od imenica koje označavaju nežive stvari, i to tako da ti pridevi imaju značenje pripadanja, a ne značenje porekla (kao što je slučaj u slovenačkom i u srpskom standardnom jeziku). Tako u romanu ponovo nalazimo oblike koje ne beleže ni rečnici ni gramatike: *drvetov* (slov. *drevesov*), *biciklov* (slov. *biciklov*), *potokov* (slov. *potokov*), *livadin* (slov. *travnikov*). Pošto su ovakvi pridevi u srpskom neuobičajeni koliko i u slovenačkom jeziku, odlučila sam se da ovu specifičnost u prevodu očuvam jer ona ima važnu stilsku funkciju – ovakvim oblicima pisac „oživljava“, personifikuje prirodu, koja je u dečakovom svetu izuzetno važna, a takođe, po mom utisku, sugerise i povremeni prelazak (odraslog) pripovedača u dečji registar govora.

U stilu Florjana Lipuša veoma su zanimljiva i poigravanja s narodnim poslovicama i ustaljenim frazama. Tako, na primer, u slovenačkoj poslovice stoji da *človek obrača, bog obrne* (sr. *čovek snuje, bog određuje*) – dok kod pisca bog *le obrača a ne obrne* (u prevodu: *bog samo snuje a ne određuje*). Takođe, slovenački izraz kaže *spraviti koga*

k pameti (sr. *dozvati nekoga pameti*), dok je u romanu Boštjan *spravil svoja čuvstva k pameti* (u prevodu: *osećanja prizvao pameti*).

Kao i kod leksike, pisac se na kreativan način poigrava i gramatikom, iskušavajući njene granice. Tako se, recimo, javljaju glagoli bez dopune, odnosno objekta, tamo gde bi ga norma zahtevala. Takva je, na primer, rečenica: *Kakva je smešna tvrđava kuća koja nije zabranila žandarima, koja nije štitila svoje...* — ovde, po mome mišljenju, pisac takođe sugeriše dečji registar (unutrašnjeg) govora glavnog junaka, te takvim rečenicama u prevodu nisam dodavala objekat. U romanu se javljaju i pridevi bez imenice (npr. *Preko broda crkve slao joj je poruke, kazivao vesele i tegobne, i niko nije posumnjao da on s njom vodi razgovore na daljinu*), kao i rečenice bez subjekta (npr. *Ni dva dana nisu prošla, a on je izgubio mir, izbilo je na videlo i prekipelo*), dok se predikat ponekad ponavlja (npr. *okupljali su se stari, okupljali mladi nedeljom*). Najzad, neretko ćemo objekat naći između dva predikata na koja se on odnosi, umesto iza njih, kako je (i na slovenačkom i na srpskom jeziku) uobičajenije (npr. *želeo je ... da tako okrene i učinjeno poništi*, umesto: *da tako okrene i poništi (ono što je) učinjeno*). Ove morfološke i sintaksičke karakteristike prenete su i u prevod.

Još jedna sintaksička specifičnost romana jeste pojava koja se na slovenačkom jeziku označava terminom *onikanje*. U slovenačkom jeziku postojao je, naime, običaj da govornik o osobi prema kojoj oseća posebno poštovanje govori u trećem licu množine umesto u trećem licu jednine. U slovenačkom je ova sintaksička specifičnost nastala pod uticajem nemačkog jezika (Jelovšek 2011, 196). U romanu se ovakve rečenične strukture dosledno javljaju kada pripovedač govori o Boštjanovom dedu (*dedek so bili kavelj*) i o župniku seoske crkve (*župnik so meštrali*), što svedoči o patrijarhalnosti društva u kome živi Boštjan (Ražem 2015, 8), kao i o velikom autoritetu crkve (Zupan Sosič 2004, 85). Ova pojava prisutna je i u kajkavskim govorima hrvatskog jezika (između ostalog, i kod Krležje – *Gospon doktor zaklali su barunicu*), a javlja se i u srpskom jeziku, iako mnogo ređe nego u slovenačkom (prisutna je sporadično, recimo, u romanu „Pop Ćira i pop Spira“). Budući da, uz konsultacije sa kompetentnim dijalektolozima i istoričarima jezika, nisam našla dovoljno opravdanja da ovu pojavu dosledno sprovedem u celom romanu i pošto mi se činilo da bi *onikanje* suviše skretalo pažnju čitaoca (o župniku se u romanu prilično često govori), ova piščeva specifičnost je u prevodu, nažalost, izgubljena (*deda je bio bodar, a župnik je podučavao*).

Roman „**Intimno**“ Gabriele Babnik (Clio 2019) s prevodilačkog aspekta karakterišu dve upadljive osobine: dugačke rečenice sa slo-

ženom sintaksom i razgovorni jezik u funkciji karakterizacije likova i međusobnih odnosa.

Što se tiče dugačkih rečenica, odlučila sam da ih ne skraćujem, pošto se to ne preporučuje jer se smatra intervencijom u piščev stil. Međutim, da bih rečenice učinila razumljivijim, rešila sam da ih drugačije segmentiram, da preraspodelim rečenične konstituente, te da ih odvojim ne samo zapetama (kao u originalnom tekstu), već i crtama i zagradama, i tako tekst učinim jednostavnijim za čitanje. Na primer:

Tibor ji ni odgovoril, zgolj stal je tam in si jo ogledoval od spodaj navzgor, medtem ko je ona v zadregi zrla v njegove roke, nežne, z ne predolgimi prsti, skozi katere je šla, čeprav samo v tisti noči, ko si je pustila odpeti zadrgo na ozkem krilu, v povprečju škatlica cigaret na dan.

U prevodu glasi:

Tibor joj nije odgovorio, samo je stajao odmeravajući je odozdo naviše, a ona je u smutnji zurila u njegove nežne ruke ne naročito dugih prstiju, kroz koje je u proseku prolazila pakla cigareta dnevno (makar je tako bilo one noći kad mu je dozvolila da joj otkopča rajskeršlus na uskoj suknji).

Razgovorni jezik je u ovom romanu dosta važan budući da je, kako je već rečeno, u funkciji karakterizacije likova i međusobnih odnosa. Naime, likovi u knjizi ne govore uvek na isti način, već u zavisnosti od toga s kim razgovaraju. Tako će, recimo, Dijena u jednom registru razgovarati sa svojim mužem Aronom, a u drugom – sa svojom sestrom Dinom, u čijem se govoru primećuju radikalne redukcije. Na primer:

Se prau, da boš zavrnila, ker maš še zmeri občutek, da si se v nečem pogrešila nasprot Bradyju. Deani, ne smeš tko mislt. Glej mene, noben ni kriv za to, da sem takšna, ko sem, mogoče sem kriva sam jest sama. Brady se je res rodil s šestimi mesci, ampak zdej je ok, a ni? Za Aarona te pa tud ne bi smel skrbet, sam pazi, kako mu boš povedala. Enkrat si mu s tisto Danajo že nardila štalo in v bistvu si mu zarad tega res mal dolžna, ampak tist je v resnic neka druga zgodba. Tist je blo stvar telesa, tvojga iskanja, tole pa je umetnost, neki, neki, kako nej rečm, neki resnga. Mogoče lohk s to novo službo začneš postopoma. Greš, probaš za mesec al pa dva, Aaron in Brady lohk prideta k teb. Če vam bo znesl, super, če pa ne boš prenesla, pa še vedno lohk nehaš. Za probat je.

Ovakav govor u prevodu treba prilagoditi što prisnijem, ali i što prirodnijem razgovornom srpskom jeziku:

Znači odbićeš zato što još uvek imaš osećaj da si s Brejdijem u nečemu pogrešila. Dijenice, ne smeš tako da razmišljaš. Pogle' mene, niko nije kriv što sam ovakva kakva sam, možda sam ja sama kriva. Brejdi se jeste rodio sa šest meseci, al' sad je okej, je l' tako? Ni za Arona ne bi trebala da se brineš, samo pazi kako ćeš da mu kažeš. Sa onom Danajom si mu jednom već napravila sranje, i zbog toga mu u suštini i jesi malo dužna, ali to je zapravo neka druga priča. To je bila stvar tela, tvog traženja, ali ovo je umetnost, to je nešto, nešto, kako da kažem, nešto ozbiljno. Možda s tim novim poslom možeš da počneš postepeno. Odeš, probaš mesec-dva, Aron i Brejdi mogu da dođu kod tebe. Ako vam uspe, super, a ako ne budeš mogla da izdržiš, uvek možeš da odustaneš. Moraš da pokušaš.

Dakle, u ovakvim slučajevima, u srpskom (razgovornom) jeziku redukcija ima neuporedivo manje, ali takvo odstupanje je opravdano jer je za prevodioca prvi imperativ da prevod mora zvučati prirodno, tj. da čitalac ne može prepoznati da je u pitanju prevedeni tekst. U ovom slučaju, ukoliko bismo na srpskom oponašali redukcije iz originala, naš bi prevod zvučao kao da nije prevod maternjeg govornika. Ipak, da bih nadoknadila ovaj „nedostatak“, odlučila sam se da upotrebim glagol „trebati“ u ličnom obliku, što je protivno normi srpskog jezika. Naravno, lektorka je ovo u prvom čitanju odmah ispravila, ali onda sam joj objasnila da je to namerno stavljeno i da je u funkciji karakterizacije lika. Na sreću, lektorka je bila otvorena za sugestije i za odstupanje od norme tamo gde je to potrebno.

U prevođenju dečje knjige „**Groznić vila u Strašnoj šumi**“ **Jane Bauer** (Laguna 2019), najveći izazov je predstavljao sam naslov romana – kako prevesti kovanicu *groznovilca*, a ujedno očuvati deminutiv i značenje reči *grozan*. Ideju mi je dala koleginica Jelena Dedeić, takođe prevoditeljka, došavši na ideju da *groznovilca* postane *groznić vila* (aluzija na *zubić vilu*, koja deci daruje novac kada izvade zub).

Kod prevođenja dečjih knjiga izazov često predstavlja prevođenje ličnih imena – ona se u književnosti obično ne prevode, osim ako je u pitanju određeni stilski efekat u vezi s njihovim značenjem (Đukanović 2011a, 110), što je u dečijoj književnosti često slučaj. Ipak, u ovoj knjizi imena nije bilo naročito teško prevesti jer sam, zahvaljujući bliskosti slovenačkog i srpskog jezika, mogla jednostavno da ih preuzmem: tako je *Ježivi Ježum* ostao *Ježivi Ježum*, a ime groznić vile iz naše knjige, *Ježumila*, ostalo je *Ježumila* – jer je ježu mila.

Još jedna nedoumica koja se javila tiče se prevoda naziva za rodbinske veze. Iako i slovenački i srpski jezik imaju izuzetno razvijen sistem naziva rodbinskih veza (Đukanović 2011b, 29), ovi sistemi se ipak razlikuju. Takav je slučaj kod slovenačke reči *sestrična*, koja u srpskom jeziku može označavati sestru od tetke, sestru od ujaka i sestru od strica (Đukanović 2011b, 32). U originalnom tekstu knjige *Groznovilca v hudi hosti* se na 42. strani javlja rečenica „Groznovilca bo pripeljala svoje sestre in sestrične, pa tete in strine“. To sam mogla da prevedem kao „Groznić vila će dovesti svoje sestre i sestre od tetke, i tetke i strine“, ali to na srpskom jeziku ne bi zvučalo dobro zbog previše ponavljanja. Zato sam u ovoj rečenici malo odstupila od originala i napisala: „Groznić vila će dovesti svoje sestre i ostale rođake, i tetke i strine“.

Većih problema u prevođenju ove knjige nije bilo – jednostavan jezik prilagođen deci najlakši je za prevođenje, pa rad sa ovakvim knjigama za prevodioce nije mnogo zahtevan. Takve knjige uvek ću dočekati s velikom dobrodošlicom.

Pomoću ove četiri knjige pokušala sam da predstavim neke od najčešćih izazova s kojima se kao prevodilac srećem. Svako od ovih dela imalo je svoje specifičnosti, iz kojih sam pak dosta toga naučila i opremila se znanjem za buduća dela, i zato se već radujem novim književnim prevodima.

Literatura

- Borovnik, Silvija. 2013. Lipuševi deli Boštjanov let in Poizvedovanje za imenom kot sklepanje kroga s krepkejšo črto. *Jezik in slovstvo*, letnik 58, številka 4: 17-26, 81.
- Đukanović, Maja. 2011a. „Slovenske etnografske prvine v slovaropisju“. U *Meddisciplinarost v slovenistiki: simpozij Obdobja 30*, ur. Simona Kranjc, 107-112. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Đukanović, Maja. 2011b. „Svakovega tasta sestrična je moja mala teta“. U *Družina v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi: zbornik predavanj 47. SSJLK*, ur. Vera Smole, 29-37. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- Jarh Ciglar, Barbara. 2014. *Ženska in družba v sodobnem slovenskem romanu*. Doktorska disertacija. Univerza v Ljubljani– Filozofska fakulteta.
- Jelovšek, Alenka. 2011. Razvoj zaimenskega ogovornega sistema v slovenskih pisnih virih do leta 1850. *Slavistična revija*, letnik 59, številka 2: 195-211.
- Ražem, Katarina. 2015. *Mladostnik-upornik v sodobnem slovenskem romanu*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani– Filozofska fakulteta.

Zupan Sosič, Alojzija. 2004. „Tradicionalno in sodobno v romanu Boštjanov let Florjana Lipuša“. U *Moderno v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi: zbornik predavanj 40. SSJLK*, ur. Marko Stabej, 80-91. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.

Jelena Budimirović
Vlada Republike Srbije
Ministrstvo za evropske integracije
Beograd, Srbija

IZPOD PERESA PREVAJALKE – PROBLEMATIKA
PREVAJANJA KNJIŽEVNOSTI IZ SLOVENSKEGA V SRBSKI
JEZIK NA PRIMERU ŠTIRIH DEL

V članku je predstavljeno delo na prevodih štirih literarnih del iz slovenščine v srbsčino. Opisani so prevajalski izzivi, s katerimi sem se srečala, kot so prevajanje etnografske leksike, arhaizmov, historizmov, frazeologizmov, dialektizmov, germanizmov, kletvic, osebnih imen, družinskih poimenovanj, skovanih besed in onomatopej. Na skladenjski ravni so analizirane težave prevajanja razlike med slovenskim pogovornim in zbornim jezikom v srbsčino, prevajanje dolgih in težko razumljivih stavkov, pa tudi pojav v slovenščini imenovan „onikanje“. Raziskovane so tudi dvomi glede uporabe opomb pod črto v literarnem prevajanju. Navedena so tudi orodja (slovarji ipd.), ki olajšajo prevajanje.

Ključne besede: prevod, literatura, neprevedljivo, pripombe prevajalca, lokalizmi

Jelena Budimirović
Government of the Republic of Serbia
Ministry of European Integration
Belgrade, Serbia

FROM A TRANSLATOR'S PEN: PROBLEMS RELATED
TO LITERARY TRANSLATION FROM SLOVENIAN INTO
SERBIAN DEMONSTRATED ON FOUR LITERARY WORKS

The article deals with the translations of four literary works from Slovenian into Serbian. The author describes the many challenges she has encountered: translating ethnographic terms, archaisms, historisms, idioms, dialectisms, Germanisms, curse words, personal names, names of family relations, occasionalisms and

onomatopoeia. As far as the syntax is concerned, she analyses the issues a translator is facing regarding the differences between the Slovenian spoken and literary language, sentences that are long and difficult to understand and the phenomenon known as “onikanje” in Slovenian language . Furthermore, the usage of footnotes in literary translations is discussed. The tools (dictionaries, etc.) that facilitate translation are also listed.

Keywords: translation, literature, non-translatable, footnotes, localisms